

วิเคราะห์การเลือกตั้งทั่วไป ในญี่ปุ่น

วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2533

ประเสริฐ จิตติวัฒนพงศ์

คณะรัฐศาสตร์ ม.ธรรมศาสตร์

1. บทนำ

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2533 ที่ผ่านมากล่าวได้ว่าเป็นการเลือกตั้งครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ การเลือกตั้งทั่วไปของญี่ปุ่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น มีฐานะและอำนาจมากกว่าสภาสูงในหลาย ๆ ด้าน เช่น การเลือกนายกรัฐมนตรี แต่ที่สำคัญคือ การเลือกตั้งครั้งนี้มีขึ้นภายหลังการเลือกตั้งสภาสูงเมื่อเดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2532 ซึ่งนับเป็นความพ่ายแพ้ครั้งแรกจนทำให้พรรคฝ่ายค้านสามารถจะคว่ำร่างพระราชบัญญัติได้เกือบทุกฉบับไปเป็นเวลานาน ซึ่งอาจนานถึง 6 ปี ยกเว้นพระราชบัญญัติว่าด้วยการงบประมาณและสนธิสัญญาดังนั้นถ้าพรรครัฐบาลพ่ายแพ้ในการเลือกตั้งสภาล่างอีก ญี่ปุ่นก็จะมีเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งใหญ่ นโยบายต่างประเทศจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างแน่นอน เพราะแนวความคิดของพรรครัฐบาลและพรรคฝ่ายค้านอันต่างกันคือพรรคสังคมนิยม มีความแตกต่างกันมาก นโยบายภายในประเทศก็จะมีการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน ในเมื่อพรรครัฐบาลมีฐานสนับสนุนสำคัญคือ ธุรกิจขนาดใหญ่ ขณะที่พรรคฝ่ายค้านส่วนใหญ่มีฐานสนับสนุนสำคัญคือ สหภาพแรงงาน นักวิเคราะห์ข่าวการเมืองชื่อดังคนหนึ่ง นายมิโนรุ ทาคะ ได้ชี้แจงสำคัญของการเลือกตั้งครั้งนี้ว่าจะเป็น การทดสอบว่า ประชาชนจะปฏิเสธพรรค

รัฐบาลเหมือนดังเช่นการเลือกตั้งสภาสูงเมื่อปีก่อนหรือไม่ และประชาชนจะคิดอย่างไรกับปัญหาเสถียรภาพและความต่อเนื่องทางการเมือง ถ้าหากจะลงโทษพรรครัฐบาลหันไปเลือกพรรคฝ่ายค้าน¹

ในที่นี้เราจะได้ศึกษาการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ผ่านไปเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2533 โดยจะได้พยายามอธิบายผลการเลือกตั้งและตั้งข้อสังเกตถึงจุดเด่น ๆ ของการเลือกตั้งครั้งนี้ ก่อนอื่นเราควรจะได้ทำความเข้าใจถึงระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในญี่ปุ่นเสียก่อน จากนั้นจะได้พิจารณาว่าสภาพแวดล้อมในประเทศและต่างประเทศขณะมีการเลือกตั้งเป็นอย่างไร เพื่อประกอบความเข้าใจของเราในการอธิบายผลการเลือกตั้ง ต่อมาก็จะกล่าวถึงผลการเลือกตั้ง และตามด้วยการอธิบายผลการเลือกตั้งในที่สุด²

2. ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในญี่ปุ่น

เขตเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในญี่ปุ่นเป็นเขตขนาดกลาง ส่วนใหญ่แล้วจะมีผู้แทนได้ 3-5 คน ต่างจากของประเทศประชาธิปไตยตะวันตกส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นเขตเลือกตั้งขนาดเล็ก มีผู้แทนราษฎรได้เพียงคน

เดียวเท่านั้น ทั้งประเทศญี่ปุ่น 47 จังหวัด จะแบ่งออกเป็นเขตเลือกตั้ง 130 เขต มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 512 คน เฉลี่ยแล้วเขตเลือกตั้งหนึ่งมีผู้แทนได้ประมาณ 4 คน จังหวัดขนาดเล็กมากจะเป็นเขตเลือกตั้งเขตเดียวเช่น จังหวัดยามานาชิ และชิมาเนะ ฯลฯ แต่จังหวัดที่ใหญ่ก็จะแบ่งเป็นหลายเขต เช่น โตเกียวซึ่งเป็นจังหวัดใหญ่มาก แบ่งออกเป็น 11 เขตเลือกตั้ง คานากาวา 5 เขตเลือกตั้ง ฯลฯ พรรครัฐบาลเคยพยายามผลักดันให้เปลี่ยนไปใช้เขตเลือกตั้งแบบขนาดเล็กเพียงคนเดียว แต่ก็ไม่สำเร็จ ฝ่ายค้านไม่ยอมให้ความร่วมมือ

การลงคะแนนเสียงนั้น ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะเลือกผู้สมัครได้เพียงคนเดียว แม้ในเขตเลือกตั้งของตนจะมีผู้แทนได้ 3, 4 หรือ 5 คน ก็ตาม ข้อนี้พบว่าแตกต่างจากกรณีของประเทศไทยที่สามารถลงคะแนนเลือกได้ 2 หรือ 3 คน ตามจำนวน ส.ส.ที่เขตเลือกตั้งของตนจะมีได้ผลที่ตามมาจากระบบเลือกตั้งดังกล่าวนี้ก็คือ ผู้สมัครพรรคเดียวกันจะแย่งคะแนนกันเอง ในบางครั้งคนหนึ่งได้คะแนนสุดโต่งมาเป็นอันดับหนึ่ง แทนที่จะแบ่งคะแนนไปให้ผู้สมัครพรรคเดียวกันคนอื่น เพื่อจะได้ตั้งขึ้นมาเอาชนะผู้สมัครพรรคอื่นได้³

ปัญหาหนึ่งของระบบเลือกตั้งในญี่ปุ่นคือ ปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างการเมืองที่มีผู้แทนของเขตชนบทกับเขตเมือง หลายประเทศรวมทั้งไทยด้วย ไม่มีปัญหานี้เพราะจะมีการปรับจำนวน ส.ส. ไปตามผลการสำรวจประชากร โดยฝ่ายบริหารสามารถดำเนินการได้เลย แต่ญี่ปุ่นนั้นอำนาจนี้เป็นของรัฐบาลซึ่งต้องเสนอร่างพระราชบัญญัติเข้าสู่การพิจารณา ปรากฏว่าพรรครัฐบาล (รวมทั้งพรรคสังคมนิยมด้วย) ซึ่งมีฐานสนับสนุนอยู่ในชนบทไม่จริงจังก่ไขปัญหาที่ทั้ง ๆ ที่ปรากฏว่า เขตเลือกตั้งในชนบทบางแห่งได้สูญเสียประชากรให้แก่เขตเมืองไปมาก ก็ยังคงมีจำนวนผู้แทนได้เท่าเดิม ขณะที่เขตเลือกตั้งในเมือง ซึ่งมีคนอพยพจากชนบทเข้ามาอาศัยอยู่มาก ก็ไม่ได้ปรับให้มีจำนวนผู้แทนได้เพิ่มขึ้น หรือปรับเขตเลือกตั้งเสียใหม่ ปัญหานี้คาราคาซังมาเป็นเวลานาน ขณะที่ปัญหาคนชนบทเข้ามาอยู่ในเขตเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

จนกระทั่งเมื่อเดือนตุลาคม 2531 ศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาว่าปัญหานี้อาจจะถือว่าขัดรัฐธรรมนูญมาตรา 14 ที่กำหนดให้ประชาชนมีสิทธิเท่าเทียมกัน แต่ศาลฎีกาก็เพียงแต่บอกว่า จะขัดต่อรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งอาจจะเป็นโมฆะเมื่อสภาพความเหลื่อมล้ำสูงถึง 3 ต่อ 1 โดยไม่ได้พิพากษาให้ดีดขาดลงไปอย่างแก้ที่รากของปัญหา ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ศาลฎีกาถือว่าปัญหานี้เป็นปัญหาเชิงการเมือง รัฐสภาที่มีอำนาจหน้าที่ในการปรับอยู่แล้วไม่ควรปล่อยให้มาเป็นหน้าที่ของศาลฎีกา ในครั้งนั้น ศาลฎีกาได้พิจารณาว่า การเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรเมื่อเดือนกรกฎาคม 2529 ไม่เป็นโมฆะ แม้จะมีความเหลื่อมล้ำสูงถึง 2.92 ต่อ 1 ก็ตาม

ในวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2533 นักกฎหมายของจังหวัดอิโรชิม่ากลุ่มหนึ่งรวม 6 คน ได้ยื่นฟ้องศาลอุทธรณ์แห่งอิโรชิม่า ให้ประกาศว่าการเลือกตั้งที่เพิ่งผ่านไปเป็นโมฆะและให้จัดการเลือกตั้งขึ้นใหม่ โดยถือเอาคณะกรรมการเลือกตั้งอิโรชิม่าเป็นจำเลย คำฟ้องระบุว่า เขตเลือกตั้งที่ 1 ในอิโรชิม่ากับเขตเลือกตั้งที่ 2 ในจังหวัดมียาซากิ มีจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งแตกต่างกันมาก ระหว่าง 296,213 กับ 105,682 คน ซึ่งเป็นสัดส่วน 2.8 ต่อ 1 แต่ทั้งสองเขตกลับมีผู้แทนได้เท่ากัน คือ เขตละ 3 คน ความจริงแล้ว ยังมีเขตเลือกตั้งอื่นที่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งพอกันรู้สึกว่าคุณมีผู้แทนน้อยกว่าที่จะพึงมีได้ หรือเกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำในการมีผู้แทนราษฎร สภาพเช่นนี้ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยมา เพราะมีการย้ายประชากรจากเขตชนบทสู่เขตเมืองเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ที่สุดโต่งก็คือกรณีเขตเลือกตั้งที่ 4 ในจังหวัดคานากาวา กับเขตเลือกตั้งที่ 2 ในมียาซากิที่กล่าวข้างต้น โดยสัดส่วนเป็นระหว่าง 3.18 ต่อ 1⁴

สิ่งหนึ่งที่เราคควรตระหนักไว้ และเป็นจุดสำคัญต่อการอธิบายการเลือกตั้งก็คือ ถ้าเปรียบเทียบกับสภาสูงซึ่งทั้งจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้งหนึ่งเขตเลือกตั้งสภาล่างมีขนาดเล็กกว่า ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครกับประชาชนในเขตเลือกตั้ง เป็นไปอย่างใกล้ชิด ประชาชนตัดสินใจเลือกตามคุณสมบัติผู้สมัครยิ่งกว่าจะตัดสินใจ

เลือกตามนโยบาย และที่สำคัญคือหัวหน้าคณะและกลุ่มสนับสนุน จะมีบทบาทสำคัญในการชี้แนะการเลือกตั้ง ส.ส.ก็สามารถเอาใจใส่คนเหล่านี้ได้ใกล้ชิดกว่า ขอให้เราลองมาพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างเขตเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรกับเขตเลือกตั้งของสภาสูงในกรณีใดก็ตาม ซึ่งเป็นกรณีค่อนข้างสุดโต่ง โตเกียวแบ่งออกเป็นถึง 11 เขตเลือกตั้งในกรณีสภาผู้แทนราษฎร แต่เป็นเพียงเขตเลือกตั้งเดียวในกรณีสภาสูง นอกจากนี้สภาสูงยังมีเขตเลือกตั้งอีกประเภทหนึ่ง คือ ประเภทเขตเลือกตั้งทั้งประเทศ (national constituency) ซึ่งใช้ระบบบัญชีรายชื่อของพรรค (party list) อีกด้วย ผลคือในการเลือกตั้งสภาสูงเราไม่พบความสัมพันธ์ลักษณะเฉพาะตัว ที่เป็นไปอย่างใกล้ชิด และเราไม่เห็นการเคลื่อนไหวคึกคักของกลุ่มหัวหน้าคณะสนับสนุนผู้สมัคร มากเท่ากับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ดังนั้นการลงโทษพรรครัฐบาล ถ้าประชาชนต้องการทำก็จะสามารถทำได้อย่างสะดวกใจกว่าในการเลือกตั้งสภาสูง ไม่ว่าจะเป็นประเภทเขตเลือกตั้งท้องถิ่น (local constituency) หรือประเภทเขตเลือกตั้งทั้งประเทศ

เราอาจกล่าวสรุปได้สองประการว่า พรรครัฐบาลมีความได้เปรียบพรรคฝ่ายค้านในประเด็นเรื่องความเหลื่อมล้ำระหว่างการมีผู้แทนราษฎรของเขตเลือกตั้งชนบทกับเขตเมือง โดยในระยะหลังพรรคสังคมนิยมก็ได้ประโยชน์เช่นกัน และการเลือกตั้งสภาสูงนั้นเป็นการเลือกตั้งที่ประชาชนเลือกพรรคน้อยกว่าในกรณีการเลือกตั้งสภาสูง ทั้งสองประการนี้เราควรจะคำนึงถึงก่อนที่จะวิเคราะห์หรืออ่านผลการเลือกตั้ง

3. สภาพแวดล้อมทางการเมืองในประเทศและต่างประเทศ

จังหวะเวลาในการประกาศยุบสภาเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งนั้น เป็นข้อได้เปรียบของพรรคการเมืองที่จัดตั้งรัฐบาล ไม่ว่าจะในประเทศใดหรือระบบการเมืองใด ยิ่งเมื่อพ่ายแพ้การเลือกตั้งสภาล่างมา พรรครัฐบาลจึงต้องคำนึงถึงเป็นพิเศษถึงสภาพแวดล้อมภายในและต่างประเทศ ในที่นี้เราจะได้พิจารณาถึงปัจจัย 3 ประการคือ

- 1) สภาพเศรษฐกิจในประเทศ
- 2) ประเด็นความไม่พอใจพรรครัฐบาลที่ประชาชนแสดงออกในคราวเลือกตั้งสภาสูง และ
- 3) วิกฤตการณ์ของโลกสังคมนิยม โดยเฉพาะเหตุการณ์ในยุโรปตะวันออก

1. กล่าวโดยทั่วไปแล้ว เศรษฐกิจในประเทศขณะที่ประกาศยุบสภานั้นอยู่ในสภาพที่ต่ำมาก อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงถึงร้อยละ 5-6 มีการขยายตัวของโครงการก่อสร้างสาธารณะต่าง ๆ จำนวนมาก นโยบายขยายอุปสงค์ในประเทศของรัฐบาลดำเนินไปด้วยดี การนำเข้าสินค้าเพิ่มขึ้น การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจภายหลังการเพิ่มค่าเงินเยน ก็อยู่ตัวแล้ว ภาษีบริโภคร้อยละสามที่ประชาชนไม่พอใจอย่างรุนแรง ภายหลังการประกาศใช้เดือนเมษายน 2532 ก็ผ่านพ้นมานานเกือบ 1 ปี กล่าวโดยสรุปจุดแข็งของพรรครัฐบาลคือผลงานการพัฒนาเศรษฐกิจ การยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนจากภัยพิบัติแห่งสงครามโลกครั้งที่สอง และการฝ่าฟันวิกฤติการณ์แต่ละครั้ง เช่น น้ำมัน ค่าเงินเยน ฯลฯ ซึ่งเป็นที่ประจักษ์แก่ประชาชนทั่วไป ยากที่พรรคฝ่ายค้านจะนำขึ้นมาโจมตีได้ อัตราเงินเฟ้อก็อยู่ในระดับต่ำอย่างต่อเนื่องกันมา คือราวร้อยละ 3 รวมทั้งอัตราการว่างงานก็อยู่ในระดับต่ำตลอดมาเช่นในปี 2530 เป็นเพียงร้อยละ 2.8 ผลงานด้านเศรษฐกิจเหล่านี้จะช่วยพยุ�งสภาพพจน์ของพรรคไว้ไม่ให้ตกต่ำมากเกินไปในยามที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ และจะช่วยเป็นเครื่องเตือนใจประชาชนที่คิดจะหันไปเลือกพรรคฝ่ายค้านขึ้นมาจัดตั้งรัฐบาล

2. ความไม่พอใจต่อพรรครัฐบาลของ

ประชาชน ซึ่งแสดงออกในคราวเลือกตั้งสภาสูง พ.ศ. 2532 อาจจะยังหลงเหลืออยู่แต่ก็ลดลง เนื่องจากกาลเวลาได้ผ่านไปนานพอสมควร ภาชีบริโกคนั้นรัฐบาลได้มีมติที่จะปรับปรุงเสียใหม่ โดยยกเว้นภาชีสำหรับสินค้าและบริการที่จำเป็นต่อชีวิต เช่น ค่ารักษาพยาบาลผดุงครรภ์ ค่าเล่าเรียน อุปกรณ์สำหรับคนร่างกายพิการ ฯลฯ และลดภาษีลงสำหรับสินค้าประเภทอาหาร กรณีอื้อฉาววีครุตันนั้นัยการก็สรุปคดีสั่งฟ้องไปแล้ว โดยมีผู้สมัครพรรครัฐบาลเพียงคนเดียวที่ถูกสั่งฟ้องคือ อดีตรัฐมนตรีฟูจินามิ คนอื่นๆ ในพรรครัฐบาลไม่ได้ทำอะไรผิดกฎหมายแต่อย่างใด กรณีอื้อฉาวเซ็กซ์ที่พัทพันอดีตนายกรัฐมนตรีนะโงะก็ผ่านพ้นไปแล้ว เมื่อมีการเปลี่ยนตัวผู้นำพรรคเป็นนายโคฟู ซึ่งมีบุคลิกที่ดึงดูดใจกว่าอดีตนายกรัฐมนตรีนะโงะอย่างมาก ในประการสุดท้ายนโยบายเปิดตลาดสินค้าเกษตรและลดการสนับสนุนเกษตรกรในประเทศ ซึ่งพรรครัฐบาลได้ค่อยๆ ดำเนินมานั้น ในครั้งนี้พรรครัฐบาลได้เปลี่ยนแปลงท่าทีไป ประกาศว่าจะหันมาคุ้มครองเกษตรกรในประเทศเหมือนอย่างที่เคยปฏิบัติมาตลอดสมัยหลังสงคราม กล่าวโดยสรุปแล้ว ความไม่พอใจที่สั่งประกาศข้างต้นได้ลดความเข้มข้นลง ไม่เป็นหัวข้อพาดหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ ที่สำคัญคือ บรรดาสมาชิกรัฐสภาของพรรครัฐบาลที่ถูกวิจารณ์ในสี่ประเด็นข้างต้น เกือบทั้งหมดมาจากเขตเลือกตั้งชนบท หรือกึ่งชนบท ซึ่งเป็นฐานสนับสนุนพรรครัฐบาลในประเพณี และพรรคสามารถควบคุมการเมืองในท้องถิ่นได้อย่างเหนียวแน่น นอกจากนี้บรรดาบุคคลเหล่านี้ยังได้รับเลือกตั้งมาหลายครั้ง มีความผูกพันกับประชาชนในท้องถิ่นอย่างเหนียวแน่นเป็นเวลานานถึง 30-40 ปี เช่น นายนาคาโซเนะจากกุมมา นายทาเกชิตะจากชิมาเนะ นายอาเบะจากยามากุชิ นายชิยาซาว่าจากอิโรชิม่า นายวาทานาเบ้จากโทชิกิ นายคาโตะจากยามากาตะ นายโอบิจากมียากิ นายอุโงะจากชิกะ และนายฟูจินามิจากมิเอะ กรณีของนายฮามาตะจากไซตามะนั้น เป็นกรณีที่หนักหนากว่าเขาอาจพ่ายแพ้การเลือกตั้งได้ เนื่องจากว่าเขาเป็น ส.ส. จังหวัด

ไซตามะ ซึ่งเป็นเขตเมืองที่อยู่ติดกับโตเกียวทางตอนเหนือ แต่ภรรยาเขาก็ได้ตัดสินใจช่วยสามีโดยลงสมัครเลือกตั้งอิสระ ในอีกเขตเลือกตั้งหนึ่งในจังหวัดเดียวกัน และใช้ฐานะผู้สมัครเลือกตั้งของเธอหาเสียงปกป้องสามีของเธอ และสกัดกั้นคลื่นความนิยมในนางสาวไดอิประธานพรรคสังคมนิยม จากที่กล่าวมาข้างต้น น่าจะสรุปได้ว่า พรรครัฐบาลค่อนข้างจะปลอดภัยจากกรณีอื้อฉาวทั้งสอง ความโกรธแค้นต่อภาชีบริโกของบรรดาแม่บ้านและประชาชนทั่วไปลดน้อยลง (แม้ว่าอาจจะยังมีอยู่) เนื่องจากว่าเคยชินมาเกือบ 1 ปี ส่วนประเด็นนโยบายเกษตรนั้น พรรครัฐบาลได้สัญญาว่าจะกลับไปใช้นโยบายคุ้มครองเดิม (ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเกษตร อาจจะเชื่อหรือไม่เชื่อก็ได้ ในขณะที่สหรัฐอเมริกาได้กดดันเรื่องนี้อย่างรุนแรงขึ้นตามลำดับ)

3. วิกฤตการณ์ของอุดมการณ์สังคมนิยมโดยเฉพาะในยุโรปตะวันออก

ช่วยสร้างความมั่นใจให้แก่พรรครัฐบาลที่ประกาศยุบสภาทันทีภายหลังการเดินทางไปเยือนยุโรปตะวันออกของนายกรัฐมนตรีโคฟู เราได้เห็นในช่วงปลายปี พ.ศ. 2532 อุดมการณ์สังคมนิยมในยุโรปตะวันออกเผชิญวิกฤตการณ์อย่างหนักทุกประเทศ ไม่ว่าจะเป็นโปแลนด์ ฮังการี เยอรมันตะวันออก เช็กโกสโลวาเกีย บุลกาเรีย หรือโรมาเนีย ชัยชนะของอุดมการณ์ประชาธิปไตยเสรีนิยม ปรากฏชัดเจนเมื่อประเทศเหล่านี้ปฏิเธรระบบการเมืองแบบเผด็จการภายใต้พรรคคอมมิวนิสต์ และระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลาง หันมาลงใช้ระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยเสรีนิยม และระบบเศรษฐกิจแบบกลไกตลาด ประเทศเหล่านี้ยังหันมาขอความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากญี่ปุ่นและประเทศในโลกดตะวันตกอื่นๆ ด้วย การประกาศยุบสภาภายหลังการเยือนยุโรปตะวันออกของนายกรัฐมนตรีโคฟู จึงเป็นการเล็งผลเลิศซึ่งเราได้เห็นชัดเจนขึ้นเมื่อพรรครัฐบาลใช้ยุทธศาสตร์รณรงค์เลือกตั้งว่า ขอให้ประชาชนเลือกเอาระหว่างประชาธิปไตยเสรีนิยมกับสังคมนิยม รวมทั้งได้กดดันโลกธุรกิจอย่างหนักว่า อาจจะมีรัฐบาลสังคมนิยมตั้งขึ้น

มา ถ้าไม่บริจาคเงินให้แก่พรรครัฐบาลในการเลือกตั้งครั้งนี้ มากกว่าทุกครั้งที่ผ่านมา⁶ เห็นได้ชัดว่าพรรครัฐบาลประสบความสำเร็จอย่างสูง ในการหลบหนีประเด็นความไม่พอใจของประชาชน เช่น กรณีอื้อฉาววีครุต ภาษีบริโภค ฯลฯ โดยเน้นว่า ประชาชนมีทางเลือกเพียงระหว่างเสรีนิยมกับสังคมนิยม เสถียรภาพกับความอลหม่านภายใต้พรรคฝ่ายค้าน 4-5 พรรค และความต่อเนื่องกับการเปลี่ยนแปลงจัดปล้น และประชาชนเองก็พิจารณาด้วยว่า ในสภาพที่โลกกำลังมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นนี้ พรรคการเมืองใดจะสามารถนำญี่ปุ่นให้ก้าวพ้นภาวะสับสนวุ่นวายไปได้ไม่ว่าจะเป็นความวุ่นวายในโลกสังคมนิยม แรงกดดันจากสหรัฐอเมริกา และความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับประเทศอื่น ๆ ตลอดจนปัญหาใหม่ ๆ หลายประการที่ญี่ปุ่นไม่เคยประสบมาก่อน เช่น ปัญหาแรงงานต่างชาติที่หลั่งไหลเข้ามา ปัญหาตลาดรวมยุโรป ค.ศ. 1992 ฯลฯ⁷

จากที่กล่าวมาทั้งหมด เราน่าจะสรุปได้ว่า พรรครัฐบาลมีความมั่นใจว่าสภาพแวดล้อมทางการเมืองในประเทศไทยค่อนข้างจะเอื้ออำนวย และเป็นจังหวะเวลาที่เหมาะสมจะประกาศให้มีการเลือกตั้งในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ ทั้ง ๆ ที่สภาผู้แทนราษฎร ชุดนี้ยังมีอายุอยู่ไปได้ถึงเดือนกรกฎาคม จึงจะครบวาระ 4 ปี พรรครัฐบาลอาจประสบความสำเร็จได้ ถ้าประกาศยุบสภาในช่วงภายหลังการเลือกตั้งสภาสูง พ.ศ. 2532 ใหม่ ๆ เพราะช่วงนั้นประชาชนมีความไม่พอใจพรรคในหลาย ๆ เรื่องพร้อม ๆ กัน เครื่องบ่งชี้จังหวะเวลาที่เหมาะสมประการหนึ่งคือ ระดับความนิยมต่อรัฐบาลโคฟู และต่อพรรครัฐบาล ปรากฏว่าในช่วงใกล้การเลือกตั้ง รัฐบาลโคฟูได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นจากเดือนกันยายนปีก่อนหน้านั้น จากร้อยละ 39 เป็น 42 และพรรคเสรีประชาธิปไตยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 48 เป็น 50 ซึ่งตัวเลข 50 นี้ถือว่าเป็นตัวเลขที่สูงมาก เมื่อเทียบกับในสมัยของนายกรัฐมนตรี

ตรีอุโนะ และนายกรัฐมนตรีทาเกอิตะ ส่วนพรรคสังคมนิยม นั้น ระดับความนิยมได้ลดลงจากร้อยละ 33 เหลือร้อยละ 30⁸

4. ผลการเลือกตั้ง

ถ้าดูจากผลของการลงคะแนนเสียง พรรครัฐบาลได้รับความไว้วางใจจากประชาชนไม่ถึงครึ่ง และก็ไม่ประสบความสำเร็จเท่าครั้งก่อนในปี พ.ศ. 2529 คือ ได้คะแนนเสียงลดลงเล็กน้อยจากร้อยละ 49 เป็นร้อยละ 46 ขณะที่พรรคสังคมนิยมประสบชัยชนะครั้งใหญ่ได้คะแนนเสียงเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 17 เป็นร้อยละ 24 ส่วนพรรคแนวสายกลางทั้งสองและพรรคคอมมิวนิสต์ได้คะแนนเสียงลดลง พรรคสหพันธ์ประชาธิปไตยสังคมนิยมได้คะแนนเสียงเพิ่มขึ้นเล็กน้อย คะแนนเสียงที่แต่ละพรรคได้รับนี้ค่อนข้างจะแปลความหมายลำบาก เพราะเกี่ยวข้องกับยุทธวิธีในการส่งจำนวนผู้สมัคร เพื่อช่วงชิงคะแนนเสียงที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะเลือกคนที่ตนชอบที่สุดได้เพียงคนเดียว

หันมาพิจารณาจำนวนที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละพรรคได้รับ เราพบว่า พรรครัฐบาลครองเสียงข้างมากอย่างเด็ดขาด คือ ได้ 257 ซึ่งเป็นเสียงข้างมากธรรมดาจากทั้งหมด 512 ที่นั่ง และเกิน 287 ที่จะต้องได้เมื่อคำนึงถึงตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎร รองประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธานคณะกรรมการธิการต่าง ๆ ในสภารวม 18 ชุด ในการเลือกตั้งเมื่อ 4 ปีก่อน พรรคได้ที่นั่งจำนวน 300 ที่นั่ง และเพิ่มเป็น 304 เมื่อผู้สมัครอิสระจำนวนหนึ่งเข้ามาร่วม และเหลือ 294 ที่นั่ง ขณะมีการยุบสภา ในครั้งนี้พรรคได้ที่นั่งถึง 290 และยังมีผู้สมัครอิสระแนวอนุรักษนิยม ที่อาจเข้าสังกัดพรรคหรือพร้อมสนับสนุนพรรคโดยไม่เข้ามาร่วม อีกจำนวน 15 คน รวมทั้งหมดเป็นจำนวนรวมถึง 305 คน ชัยชนะนี้เกินที่คาดหมายกัน และเกินจากที่มีการสำรวจประชามติ

ตารางที่ 1 ผลการลงคะแนนเสียง

พรรค	คะแนนเสียง ที่ได้รับ	สัดส่วน (%)	1988 (%)
LDP	30,315,410	46.14	49.42
JSP	16,025,468	24.39	17.23
Komeito	5,242,674	7.98	9.43
JCP	5,226,985	7.96	8.79
DSP	3,178,949	4.84	6.45
Shaminren	566,957	0.86	0.83
พรรคเล็ก ๆ อิสระ	340,327 4,807,520	0.52 7.32	2.04 5.81
รวม	65,704,290	100.00	100.00

ที่มา : Japan Times (Feb. 20, 1990), p. 1.

ดูให้ละเอียดลงไป เราจะพบว่า 1) สมาชิกหน้าเก่าของพรรคไม่ได้รับเลือกตั้งจำนวนมาก ซึ่งรวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับพรรคตั้งแต่ต้นพระราชนิพนธ์ปฏิวัติโลก เช่น ยามาฮาระ จากจังหวัดคาโงชิม่า 2) สมาชิกของพรรคที่พัวพันกับกรณีอื้อฉาวริครูด ได้รับเลือกตั้งทุกคน ไม่ว่าจะป็นอดีตนายกรัฐมนตรีนาคาโซเนะ ทาเคชิตะ และ อุโนะ ตลอดจนผู้ที่ถูกอัยการส่งฟ้องศาล คือ นายฟูจินามิ 3) สมาชิกหน้าเก่าของพรรคที่พ่ายแพ้การเลือกตั้งนั้น ส่วนใหญ่แล้วพ่ายแพ้เพราะถูกพรรคสังคมนิยมแทรกเข้ามา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตเลือกตั้งชนบท 4) ผู้ที่ชนะการเลือกตั้งของพรรครัฐบาลนั้นมีจำนวนมากที่ตกอันดับลงมา คือได้คะแนนลดลง ตัวอย่างเช่น ในอดีตนายกรัฐมนตรีนาคาโซเนะที่เคยได้ที่หนึ่งเรื่อยมา ต้องสูญเสียตำแหน่งนี้ให้แก่นายยามากุชิ เลขานุการพรรคสังคมนิยมญี่ปุ่น และ 5) พรรครัฐบาลไม่ได้ส่งสตรีลงสมัครเลือกตั้งเลยแม้แต่คนเดียว นับว่าแตกต่างอย่างมากจากการลงสมัครของพรรคสังคมนิยม มีผู้สมัครอิสระคนหนึ่ง

ที่อาจถือได้ว่า เป็นคนของพรรค คือ นางมาโกะ ฮา-มาดะ ซึ่งสมัครในจังหวัดไซตามะ คนละเขตกับสามีนายทาคุจิโร ฮามาดะ ซึ่งตกที่นั่งลำบาก เพราะพัวพันกับกรณีอื้อฉาวริครูด ปรากฏว่านางพ่ายการเลือกตั้ง แต่ก็สามารถปราศรัยชี้แจงความบริสุทธิ์ของสามี จนสามีได้รับเลือกตั้งเป็นคนที่ 3 ในเขตเลือกตั้งซึ่งมีผู้แทนได้ 3 คน

การเลือกตั้งครั้งนี้ ถ้าดูการขึ้น ๆ ลง ของขนาดของกลุ่มต่าง ๆ ในพรรครัฐบาล จะพบว่า กลุ่มอาเบะได้รับความสำเร็จครั้งใหญ่ ผู้สมัครสังกัดกลุ่มของตนที่เป็น สส.หน้าใหม่ มีมากที่สุดถึง 19 คน ทำให้กลุ่มอาเบะก้าวขึ้นมาเป็นกลุ่มใหญ่อันดับสองในพรรครัฐบาล ถ้ารวมจำนวนสมาชิกสภาสูงในสังกัดกลุ่ม โปรดพิจารณา ดูขนาดของกลุ่มต่าง ๆ ภายหลังการเลือกตั้งจากแหล่งข้อมูลสองแห่ง ซึ่งแตกต่างกันเล็กน้อยในกรณีของกลุ่มนาคาโซเนะ ซึ่งไม่เป็นที่แน่นอนว่านาคาโซเนะจะกลับสู่กลุ่มสังกัดเดิมของตนหรือไม่ หรือกลับสู่พรรคเสรีประชาธิปไตยหรือไม่

ตารางที่ 2

ความเข้มแข็งของกลุ่มต่าง ๆ ในพรรค LDP
(รวมผู้สมัครอิสระแนวอนุรักษ์ด้วย)

กลุ่ม	รวม	เป็น ส.ส.ขณะ มีการเลือกตั้ง	อดีต ส.ส.	หน้าใหม่	จำนวนขณะ มีการยุบสภา
ทาเกฮิตะ	69	61	1	7	71
นากาไฮเนะ	48	43	0	5	61
มียาซาว่า	62	49	3	10	61
อาเบะ	61	41	1	19	55
โคโมโตะ	26	20	0	6	24
นิโกโตะ	4	4	0	0	10
ไม่สังกัดกลุ่ม	20	12	0	8	16

ที่มา : The Daily Yomiuri (Feb. 20, 1990), p. 1.

ตารางที่ 3 ความเข้มแข็งของกลุ่มต่าง ๆ ในพรรค LDP

กลุ่ม	สภาล่าง	ก่อนยุบสภา	สภาสูง	รวม
ทาเกฮิตะ	69 (7)	71	34	103
มียาซาว่า	62 (10)	61	18	80
อาเบะ	61 (19)	55	24	85
นากาไฮเนะเดิม	47 (5)	60	15	62
โคโมโตะ	26 (6)	24	7	33
นิโกโตะ	4 (0)	9	3	7

ที่มา : Asahi Shimbun (Feb. 19, 1990), evening edition, p. 2

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บคือ ส.ส.หน้าใหม่, รวมถึงผู้สมัครอิสระที่ได้รับเลือกตั้งด้วย

สำหรับพรรคสังคมนิยมได้ที่นั่งเพิ่มขึ้นอย่างมาก เกินกว่าที่คาดการณ์กัน ในการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎร เมื่อ 4 ปีก่อน พรรคพายแพ็กการเลือกตั้งครั้งใหญ่ จนประธานพรรคในขณะนั้น นายอิชิบาชิ ต้องแสดงความรับผิดชอบต่อประกาศลาออกจากตำแหน่ง และได้นางสาว โคอิฮิซึมาเป็นประธานพรรคคนใหม่ ในขณะที่ยุบสภา พรรคสังคมนิยมมีที่นั่งอยู่จำนวน 83 (เป็น 85 ในการเลือกตั้งครั้งก่อน) ในการเลือกตั้งครั้งนี้พรรคสามารถคว้าชัยชนะได้ที่นั่งเพิ่มขึ้นไปถึง 136 ที่นั่ง และคาดว่า มีผู้สมัครอิสระที่อาจถือได้ว่าเป็นคนของพรรคอีก 6 คน รวมเป็นทั้งหมด 142 คน ถ้าดูที่สัดส่วนของผู้สมัครของพรรค 149 คน กับที่ได้รับเลือกตั้ง 136 คน ถือได้ว่า ประสบความสำเร็จสูงมาก โดยในจำนวน 149 คนนี้ เป็นผู้สมัครหน้าใหม่ถึง 56 คน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วไม่ได้มาจากผู้นำสหภาพแรงงาน ดังเช่นในประเพณีแต่เดิมมา

ดูให้ละเอียดลงไปถึงผลการเลือกตั้งของพรรคสังคมนิยม เราจะพบจุดเด่นบางประการต่อไปนี้

1) มีสตรีที่ได้รับเลือกตั้งจำนวนมารวม 7 คน จากที่ส่งทั้งหมด 8 คน ผู้สมัครที่ชนะการเลือกตั้งที่ยึดฮากันมาก คือสตรีประกอบอาชีพเปิดบาร์ในโตเกียว สวมหมวกเบอร์ดีสีแดงเป็นสัญลักษณ์ประจำตัวพร้อมด้วยใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส

2) ชัยชนะของพรรคน่าจะรวมไปถึงการได้รับเลือกตั้งเป็นอันดับหนึ่งในหลายเขตเลือกตั้งอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน เช่น นายยามากุชิ เลขานุการพรรค สามารถได้คะแนนมากกว่าคนของพรรครัฐบาลอีก 3 คน ที่ล้วนเป็นผู้สมัครที่มีบารมีสูง คือ อดีตนายกรัฐมนตรีนากาโซเนะ บุตรชายของอดีตนายกรัฐมนตรีฟูกูเดะ และอดีตรัฐมนตรีปฏิบัติหน้าที่เลขาธิการคณะรัฐมนตรีนายโอบุชิ

ตารางที่ 4 ผลการเลือกตั้งที่เป็นทางการ

พรรค	เป็น ส.ส.อยู่ ในขณะเลือกตั้ง	อดีต ส.ส.	หน้าใหม่	รวม	ผลการ เลือกตั้ง ปี 1986
LDP	228	4	43	275 (0)	300
JSP	64	16	56	136 (7)	85
Komeito	34	0	11	45 (1)	56
JCP	10	2	4	16 (2)	26
DSP	8	3	3	14 (0)	26
Shaminren	4	0	0	4 (0)	4
พรรคเล็ก ๆ	1	0	0	1 (0)	6
อิสระ	4	1	16	21 (2)	9
รวม	353	26	133	512 (12)	512

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บคือสตรี

ที่มา : Japan Times (February 20, 1990), p.1.

3) ชัยชนะของพรรคที่ได้เพิ่มขึ้นมานั้น หมายถึง ความปรารถนาของพรรครัฐบาล ดังปรากฏว่า ผู้สมัครพรรครัฐบาลที่เป็นผู้แทนหน้าเก่าซึ่งพ่ายแพ้การเลือกตั้ง ก็เพราะถูกผู้สมัครพรรคสังคมนิยมเบียดตกไป

พรรคแนวสายกลางทั้งสองคือ **โคเม** และ **สังคมนิยมประชาธิปไตย** ได้ที่นั่งลดลง อันเป็นแนวโน้มที่ปรากฏมาตั้งแต่ครั้งการเลือกตั้งสภาสูงเมื่อปี พ.ศ. 2532 พรรคโคเมได้ที่นั่งลดลงจากการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรเมื่อ 4 ปีก่อน จาก 56 เป็น 45 และพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยได้ที่นั่งลดลงจาก 26 เป็น 14 ส่วนพรรคแนวสายกลางเล็ก ๆ อีกพรรคหนึ่งคือ สหพันธ์ประชาธิปไตยสังคมนิยม ได้ที่นั่งเท่าเดิมคือ 4

พรรคคอมมิวนิสต์ประสบชะตากรรมพอก ๆ กับพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย ที่นั่งลดลงจาก 26 เหลือ 16 ทั้งนี้เป็นแนวโน้มที่เกิดขึ้นตั้งแต่คราวเลือกตั้งสภาสูงเช่นกัน ซึ่งในครั้งนั้นเหตุการณ์ที่จตุรัสเทียนอันเหมินในกรุงปักกิ่ง เมื่อเดือนมิถุนายน ส่งผลกระทบรุนแรงต่อพรรค และในครั้งนี้องค์การณโณโลกสังคมนิยมยุโรปตะวันออก ก็ส่งผลกระทบเชิงลบต่อพรรคอย่างรุนแรงเช่นเดียวกัน

ผู้สมัครอิสระในครั้งนี้มีจำนวนมาก ได้รับเลือกตั้งรวม 21 คน เทียบกับเมื่อ 4 ปีก่อน ซึ่งมีอยู่เพียง 9 คน ส่วนพรรคเล็กพรรคน้อยต่าง ๆ นั้น ได้รับเลือกตั้ง

เพียง 1 คน เทียบกับเมื่อ 4 ปีก่อน ซึ่งมีจำนวน 6 คน สำหรับจำนวน**สตรี**นั้น ได้รับเลือกตั้งรวม 12 คน ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับทั้งหมด 512 คน ในจำนวนนี้เป็น ส.ส.พรรคสังคมนิยม 7 คน ทำให้พรรคนี้สามารถอ้างได้ว่า เป็นตัวแทนของโลกสตรีญี่ปุ่น ยิ่งกว่าพรรคการเมืองอื่น ๆ

กล่าวเฉพาะสภาล่าง ผลการเลือกตั้งบ่งบอกว่า ระบบพรรคการเมืองญี่ปุ่นกำลังจะกลับไปสู่ระบบ **"พรรคครึ่ง"** (one-and-a-half party system) ซึ่งก็คือระบบที่เรียกกันทางรัฐศาสตร์ว่า **พรรคเด่น พรรคเดี่ยวนั้นเอง** โดยพรรคฝ่ายค้านพรรคหนึ่งซึ่งในที่นี้คือพรรคสังคมนิยม ญี่ปุ่นไม่ได้มีฐานะเพียงพรรคเล็ก ๆ ที่จะมองข้ามไปได้ แต่ทว่าเป็นพรรคที่ใหญ่พอสมควรจนน่าจะเรียกโดยเน้นฐานะความสำคัญให้เด่นชัดว่า **"ระบบพรรคครึ่ง"** จากนั้นไปในสภาผู้แทนราษฎร ฐานะความสำคัญของพรรคนี้จะมากขึ้น ความเป็นผู้นำในหมู่พรรคฝ่ายค้านก็ไม่มีพรรคฝ่ายค้านใดจะปฏิเสธได้ ที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรระหว่างพรรครัฐบาลกับพรรคฝ่ายค้านเป็น 275 ต่อ 216 หรือถ้าจะรวมที่สมัครอิสระเข้าไปด้วย ฝ่ายรัฐบาลก็จะมี 290 ที่นั่ง และฝ่ายค้านก็มี 222 ที่นั่ง

ฝ่ายรัฐบาล		ฝ่ายค้าน	
พรรคเสรีประชาธิปไตย	275	พรรคฝ่ายค้านรวมกัน	216
ส.ส.อิสระฝ่ายพรรครัฐบาล	15	ส.ส.อิสระต่อต้านพรรครัฐบาล	6
รวม	290	รวม	222

ที่มา : Japan Times (Feb. 20, 1990) p. 3

5. อธิบายผลการเลือกตั้ง

การอธิบายว่า อะไรคือสาเหตุแห่งชัยชนะและความปราชัยของพรรคการเมืองต่าง ๆ ในการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรในญี่ปุ่นเป็นเรื่องที่ยากลำบากทีเดียว ในกรณีความปราชัยของพรรคคอมมิวนิสต์นั้น เราอาจอธิบายได้ว่า วิกฤตการณ์ของระบบสังคมนิยม ในประเทศคอมมิวนิสต์เป็นสาเหตุสำคัญ ในกรณีความปราชัยของพรรคแนวสายกลางทั้งสอง คือโคเมและสังคมนิยมประชาธิปไตย เราอาจอธิบายได้ว่าเป็นการตกต่ำต่อเนื่องจากการเลือกตั้งสภาสูงเมื่อปี พ.ศ. 2532 ที่ไม่ได้แสดงท่าทีต่อต้านพรรครัฐบาล และต่อต้านนโยบายรัฐบาลที่ประชาชนไม่พอใจ กลับแสดงท่าทีว่าจะเข้าร่วมกับพรรคเสรีประชาธิปไตย ถ้าพรรคนี้ได้ที่นั่งไม่ถึงครึ่ง ประธานพรรคโคเมเคนเด็ม นายยาโน พัวพันกับกรณีอื้อฉาว Meidenko จนต้องประกาศลาออก ประธานพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย นายซุคาโมได้ก็พัวพันกับกรณีอื้อฉาวริครูด จนต้องประกาศลาออกจากตำแหน่งเช่นกัน ประธานพรรคคนใหม่ของสองพรรคการเมืองนี้ไม่ได้มีบารมีหรือเสน่ห์ดึงดูดใจ เมื่อเทียบกับนางสาวโดอิ ประธานพรรคสังคมนิยม การฉีกกำลังของสหภาพแรงงานเป็นองค์การหนึ่งเดียวที่เรียกว่า Shin-Rengo อาจส่งผลกระทบด้วยเช่นกัน ในแง่ที่ว่า Shin-Rengo

แม้จะไม่สนับสนุน

อุดมการณ์สังคมนิยม แต่ก็มี ความ

ปรารถนาแรงกล้าจะต่อต้านพรรครัฐบาล และยุติการครอบงำการเมืองที่พรรครัฐบาลได้ดำเนินตลอดมาเป็นเวลาเกือบครึ่งศตวรรษ พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย ซึ่งอาศัยฐานเสียงกรรมกรเป็นหลักจึงตกที่นั่งลำบาก

เป็นการยากกว่าที่จะอธิบายว่า ทำไมพรรครัฐบาลไม่เปลี่ยงพล้ำในการเลือกตั้งครั้งนี้ และทำไมพรรคสังคมนิยมจึงได้ที่นั่งเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย แม้จะไม่มากก็พอที่จะท้าทายอำนาจพรรครัฐบาลได้

ที่พรรครัฐบาลสามารถประคองตัวไว้ได้ ไม่พ่ายแพ้ เช่นการเลือกตั้งสภาสูงเมื่อปีก่อนนั้น มีผู้อธิบายว่า

- 1) ประชาชนญี่ปุ่นมีสำนึกดูสยภาพ เมื่อได้ลงโทษพรรครัฐบาลในการเลือกตั้งสภาสูงแล้ว ก็น่าจะรักษาพรรคไว้ในสภากลางไม่สมควรปล่อยให้พรรคฝ่ายค้านควบคุมทั้งสองสภาเอาไว้ เพราะอาจเกิดความวุ่นวายขึ้นมาได้
- 2) เกรงว่าจะเกิดสภาพปั่นป่วนทางการเมืองหรือภาวะไร้

เสถียรภาพ ถ้าหากอำนาจรัฐต้องตกไปอยู่ภายใต้การควบคุมของพรรคฝ่ายค้านถึง 4-5 พรรค ที่แนวนโยบายแตกต่างกันมาก 3) สภาวะเศรษฐกิจในประเทศ ดีมากในช่วงเวลานั้น ในขณะที่โลกสังคมนิยมในยุโรปตะวันออกล้มเหลวอย่างเห็นได้ชัดในการพัฒนาเศรษฐกิจ 4) การทุ่มเงินของพรรครัฐบาลเป็นสิ่งที่น่าจับตามองที่สุด ข้อมูลหนึ่งบอกเราว่า ธุรกิจขนาดใหญ่กว่าพรรครัฐบาลจะแพ้ จึงทุ่มเงินช่วยพรรคจำนวนมหาศาลแล้วไปกดดันธุรกิจขนาดเล็กที่ต้องพึ่งพาตนในทางธุรกิจและบรรดาธุรกิจขนาดเล็กก็ไปบีบบังคับพนักงานให้สนับสนุนพรรครัฐบาล โดยมอบเงินให้คนละ 10,000 เยน 5) ยุทธวิธีหาเสียงของพรรครัฐบาลประสบความสำเร็จในการชูประเด็นเสนอให้เลือกระหว่างเสถียรภาพกับความปั่นป่วนทางการเมือง เสรีนิยมกับสังคมนิยมที่กำลังล่มจมในยุโรปตะวันออก โดยหลบหลีกอย่างสวยงามจากประเด็นที่ถูกประชาชนวิจารณ์โจมตีในการเลือกตั้งสภาสูงเมื่อเดือนกรกฎาคมปีก่อน และ 6) ความเป็นผู้นำและบุคลิกของนายกรัฐมนตรีโคฟู ซึ่งสามารถเข้าถึงประชาชนได้ดีกว่านายกรัฐมนตรีคนก่อน

ในกรณีของพรรคสังคมนิยม ซึ่งประสบความสำเร็จไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าพรรครัฐบาล เราสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้ 1) ชัยชนะของพรรคสังคมนิยมเป็นชัยชนะตามกระแสการเมืองนับจากการเลือกตั้งสภาสูงเมื่อปีก่อน คือพรรคชูประเด็นว่าตนต่อต้านพรรครัฐบาลอย่างเต็มที่ ไม่คิดที่จะร่วมจัดตั้งรัฐบาลด้วย พรรคโจมตีจุดอ่อนของพรรครัฐบาลได้อย่างเป็นที่พอใจของประชาชน คือ **ปัญหาภาษีบริโภค กรณีฮือฮาวีครต ปัญหาเฮกส์ และนโยบายลดการคุ้มครองเกษตรกร** 2) การมีประธานพรรคเป็นสตรี และส่งผู้สมัครสตรีจำนวนมากจนกระทั่งได้รับเลือกตั้งถึง 7 คน จากสตรีที่ได้รับเลือกตั้งทั้งหมด 13 คน ก็เป็นปัจจัยเสริมอีกประการหนึ่ง ประธานพรรคนางสาวไดอนั้นได้รับเลือกตั้งด้วยคะแนนสูงสุดทั้งประเทศถึง 225,580 ทั้งที่สองจากพรรครัฐบาลในเขตเลือกตั้งเดียวกัน ซึ่งได้เพียง 135,461 คะแนน 3) ความปรารถนาของประ-

ประธานพรรคสังคมนิยมญี่ปุ่น นส.โดอิ (คนขวามือ) กำลังปราศรัยณรงค์หาเสียงให้ผู้สมัครพรรคสตรี

ชาชนที่อยากเห็นการเปลี่ยนแปลง แม้จะไม่ค่อยแน่ใจว่าจะดีขึ้นหรือไม่ น่าจะมีอยู่ไม่น้อย ซึ่งวิธีการแสดงออกหนึ่งที่เราได้พบก็คือ เลือกพรรคเสรีประชาธิปไตยเหมือนเดิม แต่เลือกผู้สมัครหน้าใหม่ ไม่เอาผู้สมัครหน้าเก่าหรือคนแก่อายุมาก ระบบเลือกตั้งของญี่ปุ่นเอื้อให้ทำเช่นนี้ได้ เพราะในเขตหนึ่ง ๆ จะมีผู้สมัครพรรคเดียวกันลงสมัครหลายคน โดยเฉพาะพรรครัฐบาล

นอกจากการที่จะอธิบายผลการเลือกตั้งของแต่ละพรรคการเมืองข้างต้น เราจะได้หันมาพิจารณาผลการเลือกตั้งรวมๆ กันไป โดยไม่แยกพรรคการเมือง เพื่อดูว่ามีจุดเด่นหรือข้อน่าสังเกตอะไรบ้าง ที่ช่วยให้

เราเข้าใจผลการเลือกตั้งได้ดีขึ้น

1. สิ่งที่น่าสังเกตประการแรกก็คือ ความสำเร็จของพรรคสังคมนิยม ในการเจาะเข้าไปในเขตเลือกตั้งที่พรรครัฐบาลควบคุมไว้ได้ตลอดมา ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นเขตชนบท ผู้คนประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ทำให้พรรคสังคมนิยม ซึ่งถูกขับออกจาก เขตเมืองโดยพรรคโคเม และพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย ในช่วงทศวรรษ 1960 และ 1970 ได้กลายมาเป็น พรรคชนบท (rural party) พรรคประกาศนโยบายสนับสนุนการคุ้มครองเกษตรกรรมในประเทศอย่างเต็มที่ และต่อต้านการอ่อนข้อให้แก่แรงกดดันจากสหรัฐอเมริกา

เราอาจกล่าวถึงความสำเร็จของพรรคสังคมนิยมในด้านนี้ได้ดังต่อไปนี้ 1) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของญี่ปุ่น (โทโฮกุ) อันเป็นเขตปลูกข้าว ซึ่งมี ส.ส.ได้ 50 คน พรรครัฐบาลได้ที่นั่งลดลงจาก 38 เหลือ 30 ขณะที่พรรคสังคมนิยมได้ที่นั่งเพิ่มจาก 10 เป็น 16 พรรคโคเมซึ่งครองที่นั่งอยู่ 1 ต้องสูญเสียให้แก่พรรคสังคมนิยมไปในจังหวัดมียากิ ความรู้สึกหัวนโหวว่าพรรครัฐบาลอาจจะกลับคำพูดอีก รวมทั้งความแน่ใจว่าพรรคสังคมนิยมต่อต้านนโยบายเปิดตลาดสินค้าเกษตรแก่แรงกดดันจากอเมริกา ทำให้ผู้สมัครพรรครัฐบาลหลายคนที่เป็นผู้นำสหกรณ์เกษตรพ่ายแพ้การเลือกตั้ง เช่น ที่จังหวัดอิวาเตะ จังหวัดอาคิตะ ฯลฯ 2) ในภาคอื่นๆ เราก็คouldเห็นปรากฏการณ์นี้เช่นกัน เช่น ที่จังหวัดนิงาตะ เขตเลือกตั้งที่พรรครัฐบาลกวาดที่นั่งหมด 2 เขต พรรคสังคมนิยมสามารถแทรกเข้าไปได้ ที่เกาะชิโกกุพรรคสังคมนิยมก็สามารถแทรกเข้าไปในเขตเลือกตั้ง 2 เขต ที่พรรครัฐบาลครองที่นั่งอยู่ทั้งหมด 3) ที่เป็นข่าวใหญ่ก็คือการพ่ายแพ้การเลือกตั้งในจังหวัดมียาซากิ เกาะคิวชูของอดีตรัฐมนตรีเกษตร นายโฮริโนะอูชิ ซึ่งมาเป็นที่นั่งในการเลือกตั้งครั้งก่อน และการพ่ายแพ้อย่างไม่น่าเชื่อในจังหวัดนี้เช่นกัน ของรัฐมนตรีกระทรวงขนส่งนายเอโตะ ผู้ซึ่งได้เป็นปากเสียงของชาวนามาตลอด และได้รับเลือกตั้งมาถึง 7 สมัย พรรคสังคมนิยมสามารถได้ชัยชนะในเขตเลือกตั้งทั้งสองนี้ และ 4) ที่เป็นข่าวไม่น่าเชื่อก็คือการพ่ายแพ้การเลือกตั้งของ ส.ส.อาวโงสุงนายยามานากะ อดีตรัฐมนตรีหลายกระทรวงและอดีตประธานคณะกรรมการนโยบายภาษีของพรรครัฐบาล ในจังหวัดคาโกชิม่า โดยผู้สมัครหน้าใหม่ของพรรคสังคมนิยมได้รับเลือกตั้ง⁹

การที่พรรคสังคมนิยมญี่ปุ่น สามารถเจาะเข้าไปในฐานที่มั่นของพรรครัฐบาลได้เช่นนี้ เราต้องถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่มีนัยสำคัญ ข้อมูลหนึ่งบอกแก่เราว่า เขตที่พรรครัฐบาลผูกขาดมาในการเลือกตั้งครั้งก่อนไม่ปล่อยให้ผู้สมัครพรรคอื่นได้รับเลือกตั้งเลย แต่ในครั้งนี้ถูกเจาะทะลวงโดยพรรคสังคมนิยม มีอยู่ร่วมทั้งหมดถึง 12 เขตเลือกตั้ง¹⁰ นอกจากนี้ยังน่าสังเกต

ผู้สมัครพรรคสังคมนิยมญี่ปุ่น สตรีคนหนึ่งกำลังรณรงค์หาเสียงอย่างหนัก

ด้วยว่า ผู้สมัครพรรครัฐบาลที่พ่ายแพ้การเลือกตั้งมีหลายคนที่เป็นผู้นำอาวุโส ได้รับเลือกตั้งติดต่อกันมาหลายสมัย และเคยเป็นรัฐมนตรีด้วย เราอาจประมวลเฉพาะรายชื่อที่สำคัญๆ ได้ดังต่อไปนี้ คือ 1) นายซาตะ อดีตรัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์และโทรคมนาคม พ่ายแพ้การเลือกตั้งที่จังหวัดโออิตะ 2) นายฟูจิโมโต้ อดีตรอง

เลขาธิการคณะรัฐมนตรีพ่ายแพ้การเลือกตั้งที่จังหวัดคา-
กาวา ทั้งที่เคยได้รับเลือกตั้งมาถึง 8 สมัย และได้เป็น
ที่หนึ่งในเขตเลือกตั้งของตนในการเลือกตั้งครั้งก่อน 3)
นายโอมูระ อดีตรัฐมนตรีทบวงป้องกันแห่งชาติ เคย
ได้รับเลือกตั้งมาถึง 8 สมัย พ่ายแพ้การเลือกตั้งที่จ้ง-
หวัดโอคายามา 4) นายทาเคอุชิ อดีตรัฐมนตรี

ทบวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เคยได้รับเลือกตั้งมาถึง 9 สมัย ฝ่ายแพ้การเลือกตั้งที่จังหวัดอาโอโมริ 5) **นายโชริอูชิ** อดีตรัฐมนตรีแรงงานเคยได้รับเลือกตั้งมาถึง 5 สมัย ฝ่ายแพ้การเลือกตั้งที่จังหวัดยามานาชิ นอกจากนี้ก็รวมถึงผู้ที่ฝ่ายการเลือกตั้งที่ได้กล่าวมาแล้ว คือนายยามานากะ จากคาโกชิม่า นายเอโตะจากมียาซากิ รวมตลอดถึง การพ่ายแพ้ของนายชินาโตะอดีตรองประธานสภานโยบายพรรค และอดีตประธานคณะกรรมการจริยธรรมของพรรค ซึ่งฝ่ายการเลือกตั้งที่จังหวัดอิวาเตะ ¹¹

2. จุดน่าสังเกตประการต่อมาคือ การเลือกตั้งของพรรครัฐบาลจำนวนมหาศาลเพื่อเอาชนะการเลือกตั้งให้ได้ วัฒนธรรมการเมืองญี่ปุ่นจะเน้นความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์และสายสัมพันธ์ส่วนตัว ยิ่งกว่าจะเน้นหลักการนโยบาย หรือการโต้เถียงทางความคิด ดังนั้นเงินจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งแห่งการพิสูจน์ความเป็นผู้นำของสมาชิกรัฐสภาของพรรคต่อผู้สนับสนุน ยิ่งเมื่อการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎร มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครกับผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่โดยตรงกว่า และใกล้ชิดกว่า การเลือกตั้งสภาสูง และใกล้ชิดกว่าการเลือกตั้งสภาสูง ปัจจัยเรื่องเงินจึงมีความสำคัญยิ่ง

กล่าวกันว่า พรรครัฐบาลพยายามอย่างหนักและประสบความสำเร็จในการหาเงินมาใช้จ่ายในการเลือกตั้งครั้งนี้ ปกติแล้วแหล่งรายรับใหญ่ของพรรคจะมาจากสมาคมการเมืองประชาชน (People's Politics Association) ซึ่งสหพันธ์เคดานเร็นจะเป็นผู้บริจาครายใหญ่ ก่อนจะส่งผ่านมาให้แก่พรรค กล่าวกันว่าในปีนี้สมาคมนี้บริจาคเงินเพิ่มขึ้น จากที่พรรคคาดว่าจะได้แน่ ๆ ราว 7 พันล้านเยน ขึ้นไปอีก 5-6 พันล้านเยน นอกจากกรอบนี้แล้วพรรคยังหาเงินโดยวิธีพิเศษอีกวิธีหนึ่งคือ กู้เงินจำนวน 15 พันล้านเยน จากธนาคารพาณิชย์ 9 แห่งในอัตราดอกเบี้ยต่ำเพียงร้อยละ 6.875 ค่าประกัน

โดยสมาคมธุรกิจใหญ่ 4 แห่งคือรถยนต์ อิเล็กทรอนิกส์ ก่อสร้าง และธนาคาร ซึ่งทั้งสี่สมาคมนี้สัญญาว่าจะบริจาคเงินให้พรรค 16 พันล้านเยนในช่วงเวลา 3 ปี ารรวม 332 คนนั้น ไม่มีตัวเลขว่าแต่ละคนหาได้เท่าไร **โดยสรุปแล้วคาดว่า รวมรายรับในระดับพรรค (ทั้งจากสมาคมการเมืองประชาชน และโดยวิธีกู้เงิน) ระดับกลุ่ม และตัวบุคคล ทั้งสามนี้แล้วเป็นยอดเงินรวมสูงถึง 50 พันล้านเยน พรรคฝ่ายค้านจึงมีข้อเสียเปรียบในด้านนี้โดยไม่ต้องสงสัย จึงไม่แปลกที่เราจะพบว่า ในการโต้วาทีออกโทรทัศน์ทั่วประเทศระหว่างหัวหน้าพรรคการเมืองทั้งห้า เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2533 นางสาวโดอิ ประธานพรรคสังคมนิยมได้ยกเอาจุดนี้มาโจมตีพรรครัฐบาลอย่างรุนแรง ¹²**

วิธีการกดดันให้ธุรกิจบริจาคเงินให้แก่ตนครั้งนี้ก็แบบการหาเงิน 16 พันล้านเยน อย่างมีช่วงเวลา 3 ปี เช่นนี้ ทำให้สามารถจะเลี่ยงกฎหมายควบคุมการบริจาคทางการเงิน พ.ศ. 2518 ซึ่งกำหนดว่าบริษัทหนึ่ง ๆ จะบริจาคเงินได้ไม่เกิน 100 ล้านเยนต่อปี สำหรับรายรับที่หัวหน้ากลุ่มการเมืองในพรรครัฐบาลหาได้นั้นเชื่อว่ามีจำนวนน้อยกว่าที่ผ่าน ๆ มา เพราะบริษัทต่างๆ หวั่นว่าการบริจาคเงินให้นักการเมืองรายบุคคลหรือแก่เฉพาะกลุ่มแทนที่จะเป็นพรรคโดยส่วนรวม อาจจะทำให้เกิดปัญหาอีก เพราะวาระนี้ผู้อื้อฉาววิครุตได้สร้างภาพพจน์ที่ไม่ดีไว้ เชื่อกันว่าทาเกชิตะ และมียาซาว่าสามารถหาเงินมาช่วยเหลือลูกกลุ่มได้เพียงคนละประมาณ 1-2 พันล้านเยน ในส่วนรายรับของผู้สมัครเลือกตั้งพรรครัฐบาลแต่ละคน เป็นเรื่องที่น่าสนใจไม่น้อย **เชื่อกันว่านายโงซาว่า เลขาธิการพรรครัฐบาลซึ่งเป็นผู้สูงอายุเพียง 47 แต่มีบารมีสูง (ส่งกตกลุ่ม ทาเกชิตะ) ได้กดดันด้วยวิธีการทั้งขู่โดยตรง และโดยอ้อมต่อสหพันธ์องค์การธุรกิจหรือ " เคดานเร็น " ว่า ถ้าพรรครัฐบาลพ่ายแพ้ ก็จะได้รัฐบาลสังคมนิยมขึ้นมาปกครองแทน**

ถ้าไม่บริจาคเงินจริงจังก์ พรรคก็จะพิจารณา แก่ไชระบบภาษีเสียใหม่ซึ่งธุรกิจจะเสียประโยชน์ โดยรวมถึงการยกเลิกภาษีบริโภค แล้วหันไปเพิ่มภาษีด้านอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อสินค้ารถยนต์และอิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งเชื่อว่าถ้าได้ทีหนึ่งไม่ถึงครึ่งหนึ่ง พรรคก็จะขอวางตัวเป็นพรรคฝ่ายค้าน ไม่พยายามจัดตั้งรัฐบาลผสมที่ตนเองเป็นแกนนำ โอฮาว่าไชวิธีจัดทำบัญชีรายชื่อบริษัท พร้อมทั้งระบุจำนวนเงินที่พรรคขอร้องให้ช่วยบริจาค ไม่ปล่อยให้บริจาคตามความพอใจ หรือให้องค์การธุรกิจไปตกลงสัดส่วนกันเองเหมือนอย่างที่ผ่านมา มา¹³

การเลือกตั้งครั้งนี้ จึงให้แนวคิดว่ายามใดที่พรรคประสบวิกฤตการณ์วิธีการเช่นนี้อาจจะถูกนำมาใช้อีก ซึ่งโลกธุรกิจก็เต็มใจที่จะยอมรับวิธีการเช่นนี้ การเมืองญี่ปุ่นจึงหนีไม่พ้นจากเรื่องเงินที่เรียกว่า money politics **โรคนาธิปไตย** ระบาดอย่างรุนแรงในการเลือกตั้งครั้งนี้ เมื่อมีข่าวว่ามีการใช้ความสัมพันธ์ธุรกิจ กดดันลงไปเป็นทอด ๆ จากธุรกิจใหญ่ไปสู่ธุรกิจย่อย จากผู้จัดการไปสู่พนักงานบริษัท จากพนักงานบริษัทไปสู่สมาชิกในครอบครัว หนังสือพิมพ์รายงานว่า พนักงานได้รับแจกคนละ 10,000 เยน และธุรกิจขนาดย่อมถูกกดดันอย่างหนักจากธุรกิจใหญ่ ชัยชนะของพรรครัฐบาลทำให้ผู้นำโลกธุรกิจต่างพากันรู้สึกโล่งอกสบายใจ นายไซโตะประธานเคดานเร็นกล่าวว่า ชัยชนะของพรรครัฐบาลเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความปรารถนาในเสถียรภาพของประชาชน นายอิชิคาวา ประธานหอการค้าและอุตสาหกรรมญี่ปุ่นกล่าวว่า ผลการเลือกตั้งสะท้อนความต้องการประชาธิปไตยและเศรษฐกิจระบบตลาดเสรี ภายใต้พรรคเสรีประชาธิปไตยของประชาชนญี่ปุ่น รวมทั้งชี้ว่า “สามัญสำนึก” ของประชาชนได้ช่วยป้องกันความวุ่นวายทางการเมือง และบ่งชี้ถึงความเข้าใจต่อภาษีบริโภคของประชาชน นายอิชิฮาร่าประธานเคไซโดยูโก กล่าวว่า ผลการเลือกตั้งสะท้อนถึงความเข้าใจที่สอดคล้องกับ

สภาพความเป็นจริงต่อภาษีบริโภค มากกว่าการเลือกตั้งสภาสูง นายซูซูกิ ประธาน สภาพันธมิตรนายจ้างญี่ปุ่น กล่าวว่า พรรครัฐบาลได้ชัยชนะเพราะพรรคฝ่ายค้านต่าง ๆ มีความขัดแย้งในเรื่องจัดตั้งรัฐบาลผสม และสถานการณ์ในยุโรปตะวันออก¹⁴

3 ■ **ข้อนำสังเกตุอีกประการหนึ่งก็คือ การเมืองสตรี (woman politics)** เราได้พบว่าในการเลือกตั้งครั้งนี้สตรีได้รับเลือกตั้งรวม 12 คน จากผู้สมัครสตรีทั้งหมด 66 คน ในจำนวน 12 คนนี้เป็น ส.ส. พรรคสังคมนิยม 7 คน และพรรคให้การสนับสนุน 1 คน ก่อนการยุบสภานั้นพรรคสังคมนิยมมี ส.ส.สตรีเพียง 2 คน คือ ไดอิประธานพรรค และคานะโกะ ซึ่งเกษียณตัวเองไม่ได้ลงสมัครในการเลือกตั้งครั้งนี้ พรรคสังคมนิยมจึงได้ครองตำแหน่งพรรคที่มี ส.ส. สตรีในสภาล่างมากที่สุด ตำแหน่งนี้เดิมเป็นของพรรคคอมมิวนิสต์ญี่ปุ่น ซึ่งในครั้งนั้นส่งสตรีสมัครเลือกตั้งรวม 29 คน แต่ได้รับเลือกตั้งเพียง 2 คน โดยทั้งสองคนมาจากจังหวัดโอซาก้า ซึ่งพรรคมีฐานสนับสนุนที่เข้มแข็งมาก ส.ส.สตรีอีก 2 คนนั้นเป็นของพรรคโคเม 1 คน และผู้สมัครอิสระ 1 คน¹⁵ **ที่โดดเด่นน่าสนใจยิ่งคือ คะแนนนิยมของประธานพรรคสังคมนิยมนางสาวไดอิ สูงมากอย่างไม่น่าเชื่อ โดยเธอได้คะแนนเป็นอันดับหนึ่งในเขตเลือกตั้งจังหวัดเฮียวโกะ และเป็นทีหนึ่งของทั้งประเทศด้วย** จะอย่างไรก็ตามจำนวน ส.ส. สตรี 12 คน จากทั้งหมด 512 คนนี้ เป็นอัตราส่วนเพียงร้อยละ 2.3 ไม่สามารถเปรียบเทียบกับกรณีของสภาผู้แทนราษฎรในประเทศประชาธิปไตยตะวันตกอื่น ๆ “เสียงจากครัว” ในญี่ปุ่นที่ผู้สมัครหลายคนได้ใช้เป็นคำขวัญหาเสียงเลือกตั้ง จึงยังไม่ดังพอที่จะดึงดูดความสนใจจากประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั้งหญิงและชาย แม้ว่าจะกระเดื่องขึ้นจากที่ผ่านมาก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับ การเลือกตั้งสภาสูงแล้ว “การเมืองสตรี” ในสภาล่างยังอยู่ในระดับที่ต่ำมาก

นางสาวโดอิ ประธานพรรคสังคมนิยมญี่ปุ่น ผู้ซึ่งได้คะแนนเป็นอันดับหนึ่งในเขตเลือกตั้งเอียวโกะ และเป็นหนึ่งในของทั้งประเทศด้วย

ในช่วงการเลือกตั้งสภาสูงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2532 สตรีญี่ปุ่นมีความไม่พอใจต่อการเมืองภายใต้การนำของพรรคเสรีประชาธิปไตย และเลือกผู้สมัครสตรีเข้าป็นิ่งในสภาสูงจำนวนมาก แต่ในการเลือกตั้งครั้งนี้ประเด็นความไม่พอใจในภาชิบริโค และกรณีอื้อฉาวเช็กส์ของผู้นำพรรครัฐบาลไม่ได้เป็นประเด็นไม่พอใจอย่างรุนแรงเช่นในครั้งก่อน ในคราวเลือกตั้งสภาสูงเราได้เห็นว่าพรรคสังคมนิยมส่งสตรีลงเลือกตั้งจำนวนมากถึง 16 คน โดยเป็น 7 คนในเขตเลือกตั้งทั่วประเทศ (จากบัญชีของพรรครวม 25 คน) กับอีก 9 คนในเขตเลือกตั้งรายจังหวัด (จากผู้สมัครรวม 48 คน) แต่ในการเลือกตั้งครั้งนี้พรรคส่งผู้สมัครสตรีเพียง 8 คนเท่านั้น ทั้ง ๆ ที่จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีได้ทั้งหมด 512 คน ส่วนพรรครัฐบาลนั้นในจำนวนผู้สมัครทั้งหมด 325 คน ไม่มีสตรีเลยแม้แต่คนเดียว จึงอาจกล่าวได้ว่าสตรีญี่ปุ่นไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองแห่งชาติอย่างจริงจังทั้ง ๆ ที่มีข้อเท็จจริงว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสตรีมีอยู่ถึง 46.6

ล้านคน เทียบกับชายที่มี 43.9 ล้านคน และในจำนวนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งในคราวเลือกตั้งคู่ พ.ศ. 2532 นั้นก็ปรากฏว่าอัตราผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งของสตรีก็สูงถึงร้อยละ 65.6 เทียบกับชายที่เป็นร้อยละ 64.4¹⁶

4. ขอนำสังเกตประการที่สี่คือ การยกทีมเข้าสู่สภของบรรดาอดีต

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พัวพันกับกรณีอื้อฉาวริครุต ทั้งที่สังกัดพรรครัฐบาลและพรรคฝ่ายค้าน สิ่งนี้ชวนให้คิดว่ากรณีอื้อฉาวที่ผ่านมาไม่มีผลต่อการเลือกตั้ง ไม่ต่างจากกรณีของอดีตนายกรัฐมนตรีทานากะ ซึ่งยังได้รับเลือกตั้งเป็นที่หนึ่งตลอดมา ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า

- 1) อดีตนายกรัฐมนตรีนาโกะโซเนะซึ่งสมัครในนามอิสระ และทาเกฮิตะได้รับเลือกตั้งตามความคาดหมาย ในเขตเลือกตั้งจังหวัดกุมมา และชิมาเนะ ตามลำดับ
- 2) ผู้นำอาวุโสของพรรคอื่น ๆ เช่น นายอาเบะ อดีตเลขาธิการพรรคนายมิยาซาว่า อดีตรัฐมนตรีคลังและนายวาตานาเบ้ อดีตรัฐมนตรีคลัง ซึ่งเป็นหัวหน้ากลุ่มใหญ่ในพรรคทั้งสาม ต่างก็ได้รับเลือกตั้ง
- 3) ผู้ที่ถูกจับกุมและส่งฟ้องศาล คือ นายฟูจินามิ อดีตรัฐมนตรีผู้ปฏิบัติหน้าที่เลขาธิการคณะรัฐมนตรี ซึ่งสมัครในนามอิสระได้รับเลือกตั้งในจังหวัดมิเอะ แต่นายทาเกฮิชิ อดีตปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งสมัครเป็นครั้งแรกในนามอิสระและถูกส่งฟ้องศาลเช่นกัน พ่ายแพ้การเลือกตั้งในจังหวัดฟูกูโอกะ นับเป็นเพียงคนเดียวที่ไม่ได้รับเลือกตั้ง
- 4) จากพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย 2 คน คือ นายซุคาโมโด้อดีตนายกรัฐมนตรีและนายทานากะ ได้รับเลือกตั้งจากจังหวัดโออิและคานากาวา ตามลำดับ
- 5) นายอุเอเดะ จากพรรคสังคมนิยม ซึ่งถูกขับออกจากพรรคเมื่อถูกเปิดเผยว่าพัวพันกับกรณีอื้อฉาวริครุต ได้รับเลือกตั้งในจังหวัดโอซาก้า
- 6) ผู้สมัครของพรรครัฐบาลคนอื่น ๆ ที่ได้รับเลือกตั้งได้แก่นายฮามาดะจากไซตามะ นายอิบุกิจากเกียวโต นายคาโตะจากยามากาตะ นายคาโตะจากโอคายาม่า นายโมริจากอิซีกาวา และนายวาตานาเบ้จากนีกาตะ รายละเอียดปรากฏตามข้างล่างนี้

ตารางที่ ๕ ผู้สมัครที่พัวพันในกรณีอื้อฉาวริครูด

ชื่อ	พรรค	จำนวนหุ้นของ บริษัทริครูด คอสโมสที่ถูกซื้อ	เขตเลือกตั้ง	ผล
Shintaro Abe อดีตรัฐมนตรีต่างประเทศ	LDP	17,000	Yamaguchi No.1	0
Takao Fujinami อดีตเลขาธิการคณะรัฐมนตรี	อิสระ	12,000	Mie No.2	0
Takujiro Hamada	LDP	20,000	Saitama No.1	0
Bunmei Ibuki	LDP	30,000	Kyoto No.1	0
Koichi Kato	LDP	5,000	Yamagato No.2	0
Mutsuki Kato อดีตรัฐมนตรีเกษตร	LDP	12,000	Okayama No.2	0
Kiichi Miyazawa อดีตรัฐมนตรีคลัง	LDP	10,000	Hiroshima No.3	0
Yoshiro Mori อดีตรัฐมนตรีศึกษาธิการ	LDP	30,000	Ishikawa No.1	0
Yasuhiro Nakasone อดีตนายกรัฐมนตรี	อิสระ	29,000	Gunma No.3	0
Kunio Takaishi อดีตข้าราชการกระทรวง ศึกษาธิการ	อิสระ	10,000	Fukuoka No.3	●
Noboru Takeshita อดีตนายกรัฐมนตรี	LDP	12,000	Shimane	0
Keishu Tanaka	DSP	5,000	Kanagawa No.4	0
Saburo Tsukamoto อดีตประธานพรรค DSP	DSP	5,000	Aichi No.6	0
Takumi Ueda	JSP	5,000	Osaka No.4	0
Hideo Watanabe	LDP	10,000	Niigata No.3	0
Michio Watanabe อดีตรัฐมนตรีคลัง	LDP	5,000	Tochigi No.1	0

0 ชนะ ● แพ้

ที่มา : ปรับปรุงจาก Japan Times (Feb. 20, 1990)

5. ความเปลี่ยนแปลงด้านอายุคน (generation shift) เมื่อผลการเลือกตั้งปรากฏออกมาว่าค่อนข้างจะเป็น “ตัวเลขเดิม” เราจะกล่าวได้หรือไม่ว่าการเมืองญี่ปุ่นก็เหมือนเดิม ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง ดูที่พรรครัฐบาลแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ไม่น้อยเหมือนกัน แม้ในที่สุดแล้วจะถูกจัดกรอบโดยระบบหรือวัฒนธรรมการเมืองญี่ปุ่นในประเพณี ในการเลือกตั้งครั้งนี้เราได้เห็นนักการเมืองหน้าเก่าหายไปจากเวทีการเมือง บางคนเกษียณอายุตัวเองเช่น อดีตนายกรัฐมนตรีทานากะ ฟูกูเด ชูซุกิ และผู้นำอาวุโสของพรรคคนอื่น ๆ อีกจำนวนมาก บางคนก็พ่ายแพ้การเลือกตั้งชนิดที่ไม่มีใครคาดฝันมาก่อน เราพบว่าในบรรดาผู้สมัครหน้าใหม่ที่พรรคส่งเลือกตั้ง 60 คน ได้รับเลือกตั้งสูงถึง 43 คน ขณะที่ ส.ส.หน้าเก่าของพรรคที่ลงสมัครเลือกตั้ง 270 คน ซึ่งหลายคนเคยเป็นรัฐมนตรีและได้รับเลือกหลายครั้ง ผู้ที่ได้กลับเข้ามาสู่สภาไดเอตมีเพียง 228 คนเท่านั้น การเลือกตั้งในหลายเขต เช่น เขต 4 ในโตเกียวที่มีผู้สมัครถึง 17 คน เป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการเปลี่ยนการเมืองโดยวิธีเลือกผู้สมัครหน้าใหม่ (ซึ่งจะเป็นพรรคใดก็ได้) ที่ตนสนใจในบุคลิกภาพเฉพาะตัว เนื่องจากผิดหวังในนักการเมืองหน้าเก่า ที่เลือกไปแล้วก็ไม่ได้ไปเปลี่ยนแปลงการเมืองแต่อย่างใด

ดูที่ตัวผู้นำพรรคระดับสูง เราได้เห็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงอายุคนในหลายกรณี การก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของอูโนะ ซึ่งไม่ได้เป็นหัวหน้ากลุ่มในพรรคและตามด้วยโคสุ ซึ่งไม่ได้เป็นผู้นำพรรคเช่นกัน และอายุน้อยเพียง 55 เป็นการเริ่มต้นที่เห็นได้ชัดเจนยิ่ง ทำให้ผู้นำกลุ่มอาวุโสสูง เช่น นายมิยาซาวา และนายอาเบะ ไม่ได้มีโอกาสเหมือนอย่างที่เคยจะมี นอกจากนี้ นายโองซาวา เลขานุการพรรคอายุเพียง 47 ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่ง โดยเขาได้ดำรงตำแหน่งนี้ต่ออีกภายหลังการเลือกตั้ง รวมทั้งนายฮาชิโมโตะ รัฐมนตรีคลังที่มีอายุน้อยเช่นกัน คนหนุ่มที่จะก้าวขึ้นมายังได้แก่นายฮาดะ อดีต

รัฐมนตรีเกษตร และนายอิชิซาวา อดีตรัฐมนตรีขนส่ง อย่างไรก็ตาม ความปรารถนาของประชาชน ที่ต้องการจะเห็นการเปลี่ยนแปลงโดยเลือกผู้สมัครหน้าใหม่เข้าไป อาจถูกจำกัดกรอบไว้โดยระบบอาวุโสในพรรค และโดยกลุ่มที่ตนเข้าสังกัด ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นครั้งแรกจะถูกถือว่าเป็น “นักเรียน” หรือ “ผู้เข้ารับการศึกษา” ที่จะต้องรับคำชี้แนะจากรุ่นพี่และรุ่นพ่อในพรรค ไม่ต่างไปจากพนักงานในบริษัทแต่อย่างใด ดังนั้นผลคือความคิดอ่านที่แปลกใหม่อาจถูกถ่วงถ่วง วิธีการผลักดันความคิดก็จะถูกควบคุมการก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งผู้นำในพรรค และตำแหน่งรัฐมนตรีเพื่อจะนำความคิดของตนไปปฏิบัติ ก็จะต้องรอเวลา ซึ่งอาจเป็น 15-20 ปี เมื่อถึงเวลานั้นก็อาจกลายเป็นนักการเมืองมุ่งอนุรักษ์มากกว่าจะเปลี่ยนแปลง ส.ส. พรรคเสรีประชาธิปไตยมีลักษณะเช่นนี้ค่อนข้างจะมาก แต่พรรคอื่น ๆ ก็อยู่ได้วัฒนธรรมการเมืองนี้เช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นพรรคสังคมนิยม พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย หรือพรรคโคเม ดังนั้น โอกาสแห่งการเปลี่ยนแปลงในการเมืองญี่ปุ่นจริง ๆ จึงต้องอาศัยเหตุปัจจัยอื่น ในพรรคของนักวิชาการบางคน เช่น ศาสตราจารย์เคอร์ติส แห่งมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย สิ่งนั้นก็คือ เสียงเกินครึ่งของพรรครัฐบาลในสภาต้องถูกทอนลงจนถึงจุดหนึ่งที่พรรครู้สึกว่าจะไม่เปลี่ยนแปลงอะไรอย่างจริงจัง จะพ่ายแพ้การเลือกตั้ง¹⁷ ซึ่งสิ่งนี้เราไม่พบในการเลือกตั้งครั้งนี้

6. สรุปและแนวโน้มในอนาคต

เท่าที่ได้กล่าวมาทั้งหมด เกี่ยวกับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในญี่ปุ่นที่ผ่านมา เราอาจสรุปในขั้นสุดท้ายได้ว่า พรรคเสรีประชาธิปไตยได้พิสูจน์แล้วว่า ในยามวิกฤตพรรคสามารถจะประคองตัวไม่ให้หลุดจากวงจรรอานาจได้อย่างน่าทึ่ง ซึ่งวิธีหนึ่งก็คือ การโยนปัญหาทางเลือกระหว่างความต่อเนื่องและเสถียรภาพกับความเสี่ยงต่อความวุ่นวายทางการเมือง และการกดดัน

ให้โลกธุรกิจ ซึ่งจะรับผลกระทบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงรุนแรง ให้บริจาเงินก้อนใหญ่และสามารถเลือกตั้งก็จะถูกแปรเปลี่ยนให้เป็นสนามใช้เงินอย่างเป็นทางการที่สุด

บทบาทของเงินในการเมืองญี่ปุ่น เป็นเรื่องเลวชัด้กันมากแต่เป็นความจริง คือ ประชาชนมีความต้องการจะเห็นการเมืองที่สะอาด ปราศจากการคอร์รัปชันทางการเมือง แต่ทว่าการเลือกตั้งครั้งนี้กลับใช้เงินมากที่สุด ประชาชนไม่พอใจ กรณีอื้อฉาวริครูด แต่ผู้สมัครที่พัวพันกับกรณีอื้อฉาวนี้ได้รับเลือกตั้งเกือบทุกคน ยกเว้น นายทาฮาอิชิ อดีตปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งสมัครเป็นครั้งแรก และในนามอิสระ เป็นไปได้หรือไม่ว่าถ้านายทาฮาอิชิเคยได้รับการเลือกตั้งมาแล้ว 3-4 ครั้ง เขาอาจจะร่วมขงทีมเข้าสภาทั้ง 16 คนก็เป็นได้ ดังนั้น การปฏิรูปทางการเมืองที่พูดถึงกันมากจึงยังเลวห่างไกลออกไป การปฏิรูปที่จริงจังจะเกิดขึ้นเมื่อพรรครัฐบาลหวุดหวิดจะพ่ายแพ้การเลือกตั้ง หรือพ่ายแพ้การเลือกตั้งต้องกลายเป็นพรรคฝ่ายค้านไป ซึ่งผู้ที่รอคอยโอกาสนี้ก็ต้องพบกับความผิดหวัง เมื่อได้ทราบผลการเลือกตั้งว่าพรรครัฐบาลได้ชัยชนะ ครองเสียงข้างมากเด็ดขาดในสภาผู้แทนราษฎร การต่อสู้ทางการเมืองที่สำคัญจึงยังอยู่ที่ การต่อสู้กันภายในพรรครัฐบาล ไม่น้อยไปกว่าการต่อสู้ระหว่างพรรครัฐบาลกับพรรคฝ่ายค้าน

พรรคสังคมนิยมญี่ปุ่นอ่อนแอในด้านความสามารถในการวางแผนนโยบาย แต่ขณะการเลือกตั้งด้วยอาวุธที่สำคัญคือต่อต้านพรรครัฐบาลและเข้าเติมภาพพจน์ที่ตกต่ำลงของรัฐพรรครัฐบาลได้อย่างจริงจังที่สุด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องกรณีอื้อฉาวริครูด กรณีอื้อฉาวเซ็กส์ นโยบายเปิดเสรี ตลาดสินค้าเกษตรและที่สำคัญยิ่ง คือภาษีบริโภค ร้อยละสามซึ่งไม่เป็นที่นิยมของประชาชน โดยเฉพาะในหมู่สตรี ฯลฯ แต่พรรคก็มีจุดอ่อนอยู่หลายประการ รวมทั้งจุดอ่อนของบรรดาพรรคฝ่ายค้านเองที่ไม่อาจรวมตัวกันได้ ในสายตาของประชาชนญี่ปุ่นทั่วไป อย่างที่รู้กัน พรรคสังคมนิยมไม่มีคุณสมบัติที่จะขึ้นจัดตั้งรัฐบาลได้ **ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งชาวญี่ปุ่นส่วนใหญ่ แม้จะปฏิเสธพรรครัฐบาลก็ไม่ได้ยอม**

รับพรรคฝ่ายค้าน¹⁸ ปัญหาของการเมืองญี่ปุ่นตรงนี้ก็คือ การเปลี่ยนพรรครัฐบาลเป็นไปได้อย่าง

เป็นความจริงไม่น้อยทีเดียวว่า พรรคสังคมนิยมญี่ปุ่นประสบปัญหาดังต่อไปนี้คือ 1) ปัญหาความแตกแยกในพรรคตามแนวอุดมการณ์ สิ่งนี้เป็นปัญหาเรื้อรังมาเป็นเวลานาน รวมทั้งมีกลุ่มซ้ายจัดซึ่งเชื่อกันว่า ซ้ายจัดรุนแรงกว่าพรรคคอมมิวนิสต์ญี่ปุ่น 2) ขาดประสบการณ์ในการบริหาร พรรคเคยจัดตั้งรัฐบาลผสมมาครั้งหนึ่งในช่วงปี พ.ศ. 2490-2491 ซึ่งผ่านมานานมากกว่า 40 ปี 3) พรรคขาดผู้นำที่เป็นบุคคลเด่น ๆ เป็นที่เคารพของประชาชนทั่วไป สมาชิกรัฐสภาของพรรคจำนวนมากมาจากผู้นำสหภาพแรงงาน แต่ขณะนี้ก็มีเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งไม่ได้มีภูมิหลังการศึกษาชั้นนำ (elitist educational background) ถ้าเทียบกับพรรคเสรีประชาธิปไตยแล้ว เราเห็นจุดอ่อนนี้อย่างชัดเจน 4) นางสาวโดอิประธานพรรคนั้นก็ไม่อาจเป็นนายกรัฐมนตรีได้ ตามวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่เน้นความเป็นผู้นำของชายอย่างสูงมาก ทั้งในบ้านและในที่ทำงาน ไม่ว่าจะ เป็นโลกธุรกิจ วิชาการ ระบบราชการ และโลกการเมืองต่าง ๆ ดังปรากฏว่า แม้นางสาวโดอิพยายามส่งสตรีเข้าเลือกตั้งวันที่ 18 กุมภาพันธ์ แต่สำนักงานสาขาพรรคคัดค้าน และกลุ่มหัวคะแนนของพรรคก็คัดค้านอย่างหนัก¹⁹ 5) นโยบายของพรรคสังคมนิยมเป็นปัญหาใหญ่มากที่ประชาชนรู้สึกเคลือบแคลง ทั้งไม่มีความชัดเจนในเรื่องต่าง ๆ และไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงจากการสำรวจความคิดเห็นพบว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพียงประมาณร้อยละ 50 เท่านั้น ที่มีความเข้าใจชัดเจนว่าพรรคมีนโยบายอย่างไร และในจำนวนผู้ที่ตอบว่ารู้นั้น ร้อยละ 42 กล่าวว่านโยบายของพรรค “ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง”²⁰ 6) ความล้มเหลวที่จะปรับนโยบายของพรรคให้ไปด้วยกันได้กับพรรคฝ่ายค้านแนวสายกลางอีก 3 พรรค (ไม่รวมพรรคคอมมิวนิสต์) เมื่อมีการเจรจาครั้งสำคัญในเดือนกันยายน พ.ศ. 2532 ก็เป็นสาเหตุอีกประการหนึ่ง ที่ทำให้ประชาชนยังไม่อาจจะ

มอบความไว้วางใจให้จัดตั้งรัฐบาลผสมฝ่ายค้านได้ 7) จำนวนผู้สมัครที่พรรคสังคมนิยม ส่ง 148 คน กับอีก 108 คน ที่ส่งโดยอีก 3 พรรคคือ พรรคโคเม พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย และพรรคสหพันธ์ประชาธิปไตย รวมกันทั้งหมดแล้วก็เพียง 256 คน ซึ่งเป็นครึ่งหนึ่งของจำนวนที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎร 512 คนพอดี เมื่อเป็นเช่นนี้ ถึงแม้จะได้รับเลือกตั้งทั้งหมด

256 คน ซึ่งเป็นไปไม่ได้เลยก็ไม่สามารถจะจัดตั้งรัฐบาลได้อยู่ดี ยกเว้นจะไปขอความสนับสนุนจากพรรคคอมมิวนิสต์ ที่อุดมการณ์แตกต่างกันมากมาย ผู้สมัครพรรคสังคมนิยมมีเพียง 149 คน ถ้ารวมนายอุเอตะ ที่พรรคมีมติให้ลาออกจากสมาชิกภาพ ส.ส. เพราะพัวพันกับกรณีอื้อฉาวริครูด

ถ้าย้อนไปดูผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน

ตารางที่ ๘

ผู้สมัครเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎร

พรรค	รวม	ผู้สมัครที่เป็น ส.ส.อยู่	อดีต	หน้าใหม่	จำนวนที่นั่ง ขณะยุบสภา
LDP	338	270	8	60	295
JSP	149	67	17	65	83
Komeito	58	42	0	16	54
DSP	44	20	7	17	25
JCP	131	23	12	96	26
Shimpo	7	1	0	6	1
JSDP	6	4	0	2	4
พรรคเล็ก ๆ	64	0	0	64	0
อิสระ	156	5	4	147	7
รวม	953	432	48	473	475
ที่นั่งว่าง					17

ที่มา : The Daily Yomiuri (Feb. 18, 1990), p.1.

หมายเหตุ : จำนวนผู้สมัครทั้งหมด 953 คนนี้ อาจถือว่าน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนที่นั่งทั้งหมด 512 คน แต่นับว่าสูงสุดตั้งแต่การเลือกตั้ง พ.ศ. 2498 เป็นต้นมา อนึ่ง จำนวนที่นั่งว่างมีถึง 17 คน ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะตามกฎหมายแล้วไม่จำเป็นต้องจัดการเลือกตั้งซ่อมสำหรับในกรณีนั้น ๆ

ราษฎรที่ผ่าน ๆ มา จะพบว่าพรรคเสรีประชาธิปไตยได้รับเลือกตั้งไม่ถึงครึ่งหนึ่ง ในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2519 สมัยรัฐบาลมิกิ, พ.ศ. 2522 สมัยรัฐบาลโอฮิระ และ พ.ศ. 2526 สมัยรัฐบาลนาคาโซเน่ คือได้ที่นั่งเพียง 249, 248, และ 250 จากทั้งหมด 511 ที่นั่ง แต่ก็สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้อย่างสบายเมื่อตั้งเอาพรรคชมรมเสรีนิยมใหม่ที่แยกตัวออกไปจากพรรค ซึ่งได้รับเลือกตั้ง 17,4 และ 8 ที่นั่งตามลำดับ มาร่วมสนับสนุนรวมทั้ง ส.ส. อิสระอีกจำนวนหนึ่ง และนำสังเกตว่านอกจากจะประคองตัวไว้ได้แล้ว พรรคยังสามารถฟื้นฟูสถานการณ์กลับมาได้ชัยชนะครั้งใหญ่ ได้ที่นั่งถึง 284 และ 300 ในเลือกตั้ง ในปี พ.ศ. 2523 และ พ.ศ. 2529 ซึ่งทั้งสองครั้งเป็นการเลือกตั้งคู่ (double election) พร้อมไปกับการเลือกตั้งสภาสูง มองในแง่ประวัติศาสตร์ การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2533 จึงเป็นไปตามแบบแผนเดิมคือเมื่อพรรคประสบวิกฤตกาลพ่ายแพ้การเลือกตั้งสภาสูงก็สามารถจะฟื้นฟูสถานการณ์กลับมาได้ แบบแผนเช่นว่านี้ได้รับการพิสูจน์อีกครั้งหนึ่ง และดูเหมือนว่าจะอยู่ต่อไปอีกนาน ประชาชนญี่ปุ่นอาจจะเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงแต่ไม่พร้อมจะให้พรรคฝ่ายค้านขึ้นมาจัดตั้งรัฐบาล การลงคะแนนเสียง “ ลงโทษ ” พรรคเสรีประชาธิปไตยจะเป็นเพียงชั่วคราวระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น เราจึงอาจสรุปได้ว่าระบบพรรคเด่นพรรคเดียวของญี่ปุ่นจะอยู่ต่อไปอีกเป็นเวลานาน ยิ่งเศรษฐกิจญี่ปุ่นเจริญเติบโตและมีฐานะสูงในเศรษฐกิจโลกอย่างที่เรารู้ได้เห็นมาโดยตลอด แนวโน้ม

เช่นนี้ก็มิได้อยู่มาก²¹

สิ่งที่เปลี่ยนแปลงคือ การแบ่งที่นั่งในบรรดาพรรคฝ่ายค้านด้วยตนเอง พรรคแนวสายกลางทั้งสองประสบปัญหาเอกลักษณ์อย่างรุนแรง และคงจะฟื้นฟูสถานการณ์ลำบาก ระบบพรรคการเมืองญี่ปุ่นกำลังจะเปลี่ยนจากระบบพรรคเด่นพรรคเดียว (dominant party system) แบบที่มีหลายพรรค กลับไปสู่ระบบพรรคเด่นพรรคเดียวแบบที่มีพรรคฝ่ายใหญ่เพียงพรรคเดียวของยุคทศวรรษ 1950 และ ต้นทศวรรษ 1960 ศาสตราจารย์ เคอร์ติส นักวิชาการด้านการเมืองญี่ปุ่นจากมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ได้กล่าวที่โตเกียวเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ ภายหลังการเลือกตั้งเพียงวันเดียวว่า “ ดูเหมือนว่าเป็นการกลับไปสู่การเมืองของทศวรรษ 1950 และต้น 1960 ” โดยมีพรรคสังคมนิยมที่ไร้ประสิทธิภาพ ยืนเป็นพรรคฝ่ายค้านอยู่เพียงพรรคเดียว เคอร์ติส ยังได้แสดงความเห็นไว้ว่า ชัยชนะของพรรคเป็นเพราะความเป็นผู้นำของนางสาวไดอิ มากกว่าจะเป็นเพราะการเปลี่ยนแปลงในแนวนโยบายที่สำคัญของพรรค²² นอกจากนี้แล้ว การเปลี่ยนแปลงอีกประการหนึ่งคือภายในพรรครัฐบาลเอง ซึ่งอายุคนรุ่นใหม่จะก้าวขึ้นมา และสิ่งนี้จะเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่พรรคที่สำคัญยิ่ง ซึ่งเราก็พบลักษณะนี้เช่นเดียวกันในกรณีของพรรคสังคมนิยมการเมืองญี่ปุ่นในอนาคตจึงน่าจะมีความเปลี่ยนแปลงไม่น้อย ภายใต้กรอบแห่งระบบพรรคการเมืองแบบเดิม

เชิงอรรถ

1. Minoru Tada, "A Typical Election Climate," *Japan Times* (Feb. 24, 1990), p. 20.
2. ผู้ที่สนใจการเมืองญี่ปุ่นทั่วไป โปรดดูเช่น ประเสริฐ จิตติวัฒน์พงศ์ **การเมืองและนโยบายต่างประเทศญี่ปุ่น** โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2533.
3. ดูรายละเอียดระบบการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรใน J.A.A. Stockwin, *Japan : Divided Politics in A Growth Economy*, second edition, W.W. Norton & Company, London and New York, 1982, pp. 98-114.
4. "Lawyers Ask Court of Disavow Election," *The Daily Yomiuri* (Feb. 20, 1990), p.2.
5. See J.A.A. Stockwin, *op.cit.*, pp.98, 103, 104-5, 108.
6. See Charles Smith, "More Money Politics," *Far Eastern Economic Review* (Feb. 22, 1990), pp. 11-12.
7. See "Voters Give Reasons for Election Picks," *The Daily Yomiuri* (Feb. 20, 1990), p.2.
8. **เอกสารข่าวรัฐสภา** (16 พ.ย. 2530) น.30
9. *Japan Times* (Feb. 20, 1990), p.2.
10. *Japan Times* (Feb. 19, 1990), p.2.
11. *Japan Times* (Feb. 19, 1990), p.2.
12. Charles Smith, *op.cit.*
13. *Ibid.*
14. *Japan Times* (Feb. 19, 1990), p.4.
15. *Japan Times* (Feb. 20, 1990), p.2.
16. Charles Smith, "Officeless ladies", *Far Eastern Economic Review* (Feb. 15, 1990), p.13.
17. See S.L. Bachman, "Old Numbers, New Facesd," *The Daily Yomiuri* (Feb. 21, 1990), p.3.
18. ดูบทวิจารณ์เกี่ยวกับพรรคสังคมนิยม โดยเฉพาะรากลึกลับแห่งปัญหาของพรรคนี้ใน Geral Curtis, *The Japanese Way of Politics*, Columbia University Press, New York, 1988, chapter 4, pp. 177-156.
19. ดูรายละเอียดใน Charles Smith, "Officeless ladies," *op.cit.*, p.12.
20. Charles Smith, "Back to old tricks," *Far Eastern Economic Review* (Feb. 8, 1990), p.21.
21. ดูรายละเอียดการประเมินผลงานการพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมของพรรคเสรีประชาธิปไตย Bradley M. Richerdson and Scott C. Flanagan, *Politics in Japan*, Little, Brown and Company, Boston, 1984, Chapter 10-11, pp.379-423, 424-454.
22. *Japan Times* (Feb. 20, 1990), p.2.